

ความเป็นไปได้ในการสร้างเครือข่าย การบริหารจัดการแหล่งน้ำอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาพื้นที่โดยรอบที่ตื้นจูล่างกรณ์มหาวิทยาลัย อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ดร. สุพริรัตน์ กิตติพงษ์วิเศษ*
ดร. ปัทมาภรณ์ ตันวัฒนะ*

1. บทนำ

น้ำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด และยังเป็นเรื่องสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งสำหรับการอุปโภคบริโภค เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม ผลจากการขยายตัวของชุมชนและพื้นที่การเกษตรทั้งในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน ก่อให้เกิดปัญหาภัยแล้งและศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำต้นทุนมีอย่างจำกัด ทำให้เกิดสภาวะการขาดแคลนน้ำในหลายพื้นที่ของประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของราษฎรในพื้นที่ลุ่มน้ำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้การจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการแหล่งน้ำร่วมกันแบบบูรณาการและเป็นองค์รวม บทความนี้ได้ศึกษาความเป็นไปได้ถึงแนวทางการสร้างเครือข่ายเพื่อการบริหารจัดการแหล่งน้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาพื้นที่โดยรอบที่ตื้นจูล่างกรณ์มหาวิทยาลัย อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยระบุถึงปัญหาอุปสรรคและความท้าทายที่มีต่อการบริหารจัดการแหล่งน้ำ ตลอดจนได้เสนอแนะแนวทางการสร้างเครือข่ายบริหารจัดการน้ำในระดับท้องถิ่นโดยยึดชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนหลักสำหรับการดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายของแต่ละชุมชนในพื้นที่ศึกษานี้ด้วย

*สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. การบริหารจัดการแหล่งน้ำ

การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน การปฏิบัติงาน แนวทาง วิธีการ หรือมรรควิธีใด ๆ ที่หน่วยงานนั้น ๆ นำมาใช้ในการบริหารจัดการหรือปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางหรือการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม (วิรัช, 2557)

หากพิจารณาถึงประเด็นการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแล้ว อาจมีความหมายรวมถึงกระบวนการสนับสนุน/ส่งเสริม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง/ส่วนได้ส่วนเสีย ในการร่วมกันจัดสรรและจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นธรรมชาติเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทของสังคมในการจัดการทรัพยากรและระบบนิเวศของน้ำเป็นสำคัญ ทั้งนี้ หากพิจารณาในเชิงบริหารจัดการ จะพบว่าปัจจัยเกี่ยวข้องที่สำคัญด้วยกันคือ

1) ปัจจัยนำเข้าที่เอื้อต่อการบริหารจัดการตั้งแต่ระดับนโยบาย กฎหมาย และงบประมาณของภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภาครัฐ และการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างเสมอภาค และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสอดคล้องกับบริบทของสังคม

2) องค์กรหลักที่มีบทบาท ภาระหน้าที่ในการบริหารจัดการนั้นจะต้องมีการจัดรูปแบบองค์กรที่เปิดโอกาสให้ผู้คนเข้ามามีส่วนร่วม และครอบคลุมพื้นที่การจัดการลุ่มน้ำ

3) เครื่องมือสำหรับช่วยในการบริหารจัดการอันได้แก่ การประเมินความต้องการ ความเข้าใจ แผนการจัดการ ระบบข้อมูลที่มีส่วนช่วยในการบริหารและจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรมชาติเพื่อป้องกันความขัดแย้ง ตลอดจนพัฒนาช่องทางการส่งเสริมให้สังคม มีความตระหนัก และมีจิตสำนึก ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรน้ำแบบองค์รวมที่มีประสิทธิภาพและระบบนิเวศที่ยั่งยืน (สุพรรณิ, 2554)

3. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Networking)

การสร้างเครือข่าย หมายถึง การทำให้มีการติดต่อสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจการสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันมากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบฟุ้งฟิง นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช่การสร้างระบบติดต่อด้วยการเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว เช่น การส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อแต่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วย

เครือข่าย (Network) คือ ขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมดำเนินกิจกรรมบางอย่าง โดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547) (อ้างถึงใน ไพฑูรย์, 2552) กล่าวว่าเครือข่ายทางสังคม (Social network) หมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปังเจกบุคคลกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่ายกลุ่ม โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการสื่อสาร ความร่วมมือ ฟังพาอาศัย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรืออาศัยแบบแผนพฤติกรรมทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคลและสังคมในการที่จะดำเนินกิจกรรมความสัมพันธ์ติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดกระบวนการตามเหตุและปัจจัยนั้น ๆ

Paul Starkey (อ้างถึงใน พลเดช, 2556) ที่ปรึกษาทางวิชาการด้านการสร้างเครือข่ายในแอฟริกา ให้ความหมายของเครือข่ายคือกลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะที่บุคคลหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตนโดยสาระสำคัญคือ ความสัมพันธ์ของสมาชิก

ในเครือข่ายต้องเป็นไปโดยสมัครใจ กิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมกันหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และการเป็นสมาชิกของเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวของตัวเองของคนหรือองค์กรนั้น ๆ

4. การสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษาอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

การบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยการบูรณาการของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน ภาคการศึกษา และองค์กรอิสระ (ภาพที่ 1) ทั้งนี้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในฐานะหน่วยงานที่มีบทบาทในภาคการศึกษาที่มีความประสงค์จะสวมบทบาทเป็น “ผู้สร้างความเชื่อมโยง” ในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการผลักดัน และส่งเสริมศักยภาพของท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่โครงการนำร่อง อันได้แก่ ตำบลชำผักแพว ตำบลห้วยแห้ง และตำบลตาลเดี่ยว อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่โดยรอบที่ดินของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี อันเป็นการตอบแทนสังคมภายใต้แนวคิด “มหาวิทยาลัยกับความรับผิดชอบต่อสังคม (University Social Responsibility: USR)”

4.1 กระบวนการทำงาน

โครงการวิจัยนี้ดำเนินการศึกษาโดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยการผสมผสานวิธีการเก็บข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่ศึกษา (Field Survey) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) การสำรวจความคิดเห็นจากการเก็บแบบสอบถาม (Questionnaires Survey) ควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth/Face-to-face Interview) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ คือประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการนำร่องฯ ผู้บริหารหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบแผนงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมไปถึงการจัดประชุมเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการบริหาร และจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT Analysis) เพื่อให้สามารถทราบถึงสถานการณ์การบริหารและจัดการน้ำในชุมชนและประเด็นที่เกี่ยวข้องที่ถูกต้องและครบถ้วน สำหรับขั้นตอนการดำเนินงานการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารจัดการน้ำของพื้นที่โครงการนำร่องในระยะแรก ประกอบด้วย (1) การศึกษาและระบุผู้มีส่วนได้เสียจากเอกสารและแหล่งข้อมูลเชิงประจักษ์ และ (2) การประชุมปฐมฤกษ์ โครงการต่อชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างภาคีเครือข่ายการบริหารและจัดการทรัพยากรน้ำ

ภาพที่ 1 เครือข่ายการบริหารจัดการน้ำ
ที่มา : คณะผู้วิจัย

4.1.1 กิจกรรมการประชุมปรึกษาหารือ

คณะผู้วิจัยได้ประชุมเพื่อปรึกษาหารือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถึงความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ศึกษา ตำบลชำผักแพว ตำบลห้วยแห้ง และตำบลตาลเดี่ยว อ.แก่งคอย จ.สระบุรี

1) องค์การบริหารส่วนตำบลชำผักแพว

คณะผู้วิจัยได้เข้าประชุมเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการน้ำกับนายสนม โสป่าสัก นายกองค์การบริหารส่วนตำบลชำผักแพว เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2557 (ดังภาพที่ 2) ซึ่งจากการวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค พบว่าโอกาสที่ตัวแทนของตำบลได้ร่วมกันเสนอเพื่อการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ตามแนวโครงการพระราชดำริ คือ การสร้างอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนบ้านดง โดยนายกอบต.ชำผักแพว ได้แสดงความคิดเห็นถึงความเป็นไปได้ในการสร้างอ่างเก็บน้ำเพื่อลดและบรรเทาความเดือดร้อนของปัญหาการขาดแคลนน้ำในการอุปโภค บริโภค และกิจกรรมการเกษตร เพราะในฤดูที่น้ำหลากอ่างเก็บน้ำจะช่วยกักเก็บน้ำสำรองไว้แล้วปล่อยลงมาให้ชาวบ้านได้ใช้ในช่วง ฤดูแล้ง อย่างไรก็ตาม การสร้างอ่างเก็บน้ำดังกล่าวจะต้องใช้งบประมาณในปริมาณที่มากพอสมควร ข้อจำกัดทางงบประมาณ จึงถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการขับเคลื่อนแผนงานดังกล่าว

ภาพที่ 2 การประชุมปรึกษาหารือร่วมกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลชำผักแพว
ที่มา : คณะผู้วิจัย มิถุนายน 2557

2) องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแห้ง

คณะผู้วิจัยได้เข้าประชุมเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการน้ำตามแนวคิดเรื่องการสร้างอ่างเก็บน้ำ (แก้มลิง) ในพื้นที่โดยหารือกับนายไพวัลย์ แสงจันทร์ รองนายก อบต. และนายนิวัฒน์ กมลเพชร รองปลัด อบต. เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2557 (ดังภาพที่ 3) ในกรณีนี้ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแห้งได้เสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์พื้นที่ของชุมชนว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นพื้นที่ส่วนบุคคล ดังนั้นการที่จะพัฒนาแหล่งน้ำนั้น จำเป็นต้องมีการเวนคืนที่ดินกับชาวบ้านซึ่งโอกาสจะเป็นไปได้ยากมาก อย่างไรก็ตามทาง อบต.ห้วยแห้ง ยังคงสนับสนุนแนวคิดการพัฒนาอ่างเก็บน้ำ (แก้มลิง) โดยเสนอให้ใช้พื้นที่ราชพัสดุที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 3 มีขนาดประมาณ 170 ไร่ เป็นพื้นที่พัฒนาโครงการดังกล่าว นอกจากนี้ การบูรณาการ ปรับปรุงหรือพัฒนาบ่อน้ำสาธารณะชุมชน (อาทิเช่น บ่อน้ำในพื้นที่ทุ่งแฝก) ให้มีการใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ยังนับเป็นอีกแนวทางเลือกหนึ่งซึ่งมีโอกาสและความเป็นไปได้สูงเมื่อเทียบกับการพัฒนาโครงการแก้มลิง ดังที่กล่าวมาข้างต้น

ภาพที่ 3 การประชุมปรึกษาหารือร่วมกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแห้ง
ที่มา : คณะผู้วิจัย มิถุนายน 2557

3) องค์การบริหารส่วนตำบลตาลเดี่ยว

คณะผู้วิจัยได้เข้าประชุมเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการน้ำกับ นายมงคล สุขศิลา นายก อบต.ตาลเดี่ยว เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2557 (ดังภาพที่ 3) โดยทาง อบต. ได้มีการนำเสนอให้ทราบว่าเป็นพื้นที่ของชุมชนมีพื้นที่ที่เป็น สปก. อยู่ประมาณ 7 ไร่ ซึ่งหากจะทำการสร้างอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ดังกล่าวคาดว่าจะไม่เพียงพอต่อการกักเก็บน้ำเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน แต่ทั้งนี้ในชุมชนตาลเดี่ยวยังมีอ่างเก็บน้ำเดิมอยู่แล้วจำนวน 2 แห่ง คือ อ่างเก็บน้ำด้านบน (อ่างเก็บน้ำซำป่ากั้ง) และอ่างเก็บน้ำด้านล่าง (อ่างเก็บน้ำบ้านโคกเชือก) จึงมีความเป็นไปได้สูงในการพัฒนาโครงการบูรณะซ่อมแซม และพัฒนาอ่างเก็บน้ำเดิมทั้ง 2 อ่าง ให้มีศักยภาพหรือมีประสิทธิภาพในการกักเก็บน้ำมากขึ้น

ภาพที่ 3 การประชุมปรึกษาหารือร่วมกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลตาลเดี่ยว
ที่มา : คณะผู้วิจัย มิถุนายน 2557

4.1.2 การจัดประชุมประชาชน

การจัดประชุมประชาชนในพื้นที่เพื่อสร้างความเข้าใจในการสร้างเครือข่ายและศึกษาสภาพแวดล้อมในพื้นที่ศึกษา ด้วยเทคนิค SWOT Analysis คณะผู้วิจัยฯ ได้ระบุปัจจัยอุปสรรคและปัจจัยขับเคลื่อนที่สะท้อนถึงความเป็นไปได้ในการสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ศึกษา (ตารางที่ 1) โดยสรุปไว้ดังนี้

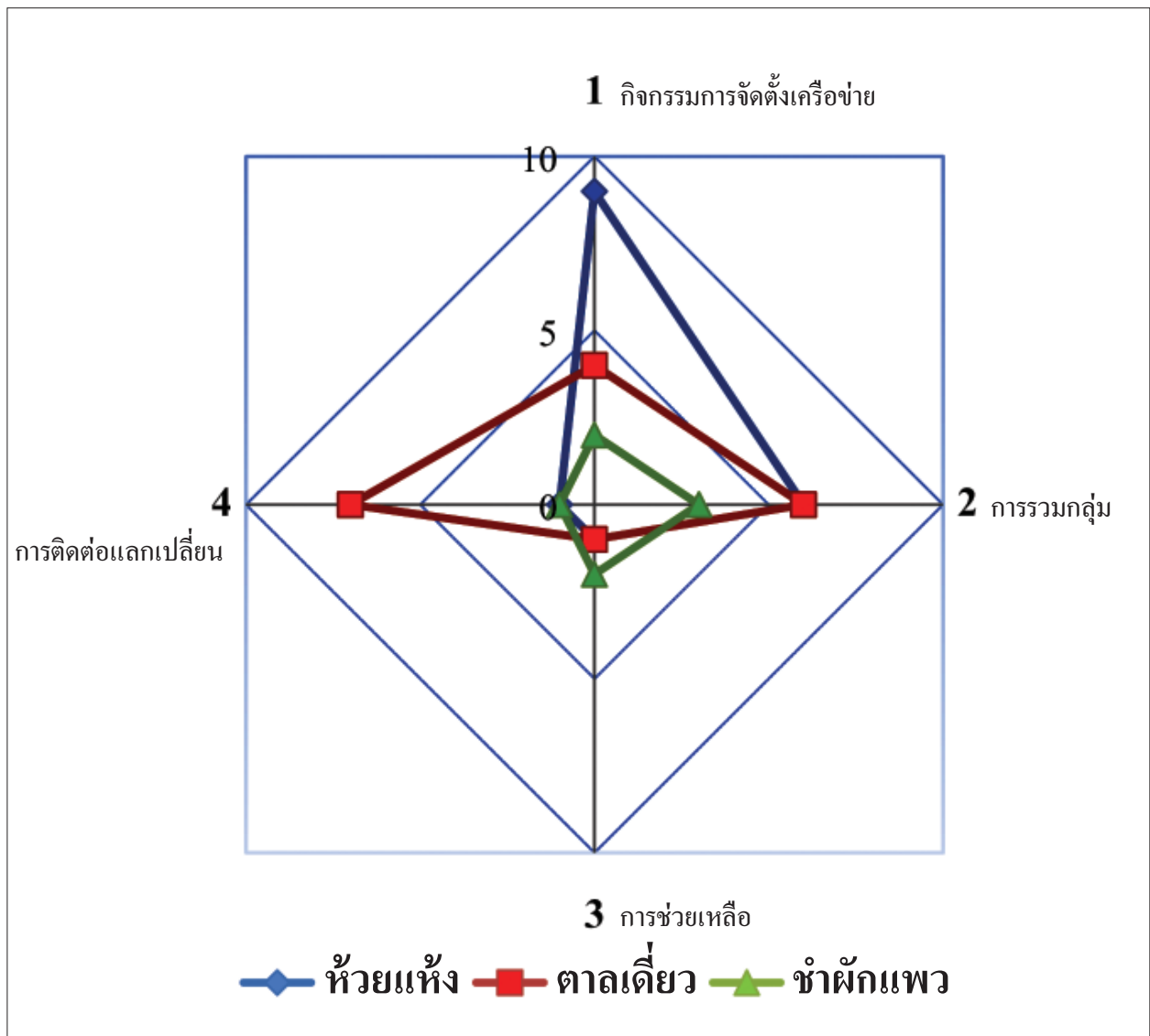
ตารางที่ 1 ปัจจัยอุปสรรคและปัจจัยขับเคลื่อนที่มีต่อการสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา	อุปสรรค	แรงขับเคลื่อน
ตำบลชำผักแพว	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดความชัดเจนในการทำข้อตกลงในการใช้น้ำของกลุ่มเกษตรกร - ประชาชนท้องถิ่นขาดความรู้ความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการแหล่งน้ำในชุมชน - กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับสภาพปัญหาในพื้นที่ยังไม่รัดกุม - ขาดการประสานงานระหว่างกลุ่มเกษตรกร ผู้นำกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ อาทิเช่น กรมชลประทาน เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่มีกรคาดหวังถึงผลของการดำเนินโครงการต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม - ประชาชนในพื้นที่มีความตระหนักเกี่ยวกับคุณภาพน้ำที่ใช้ในการอุปโภค/บริโภค - ความต้องการของชุมชนในการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำโดยการประสานงานกับกรมชลประทานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
ตำบลห้วยแห้ง	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดงบประมาณในการจัดประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไขและงบประมาณในการจัดหาพื้นที่ในการจัดทำแหล่งกักเก็บน้ำ - ประชาชนในพื้นที่ขาดการเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ 	<ul style="list-style-type: none"> - ความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำให้มีศักยภาพในการกักเก็บน้ำในชุมชนให้มากขึ้น
ตำบลตาลเดี่ยว	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดความต่อเนื่องในการจัดทำโครงการการบริหารจัดการน้ำ 	<ul style="list-style-type: none"> - จุดแข็งของชุมชนเกี่ยวกับข้อตกลงเรื่องการทิ้งของเสียลงสู่แม่น้ำ - จุดแข็งของชุมชนในการรวมกลุ่มประชุมเกษตรกรในตำบลทุกปี - ข้อเสนอเกี่ยวกับพัฒนาแหล่งน้ำเดิมที่มีอยู่ให้มีศักยภาพในการกักเก็บน้ำได้มากขึ้น

4.1.3 การสำรวจความคิดเห็น

การสอบถามความคิดเห็นชุมชนด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างคำถาม (Semi-Structured Interview) คณะผู้วิจัยฯ ได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจความเข้าใจในความหมายของเครือข่ายความร่วมมือกับชาวบ้านใน ตำบลชำผักแพว ตำบลตาลเดี่ยว และตำบลห้วยแห้ง จำนวนทั้งหมดประมาณ 108 คน

ผลการสำรวจความคิดเห็นในรูปที่ 4 แสดงความเข้าใจในความหมายของเครือข่ายความร่วมมือของตัวแทนแต่ละตำบล สะท้อนให้เห็นว่าความเข้าใจในเรื่องเครือข่ายของชุมชนในแต่ละตำบลยังมีความแตกต่างกันหลากหลาย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการสร้างความเข้าใจให้กับชุมชน ทั้งในเรื่องของความหมายและแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งจะนำเสนอในแผนงานในอนาคตต่อไป

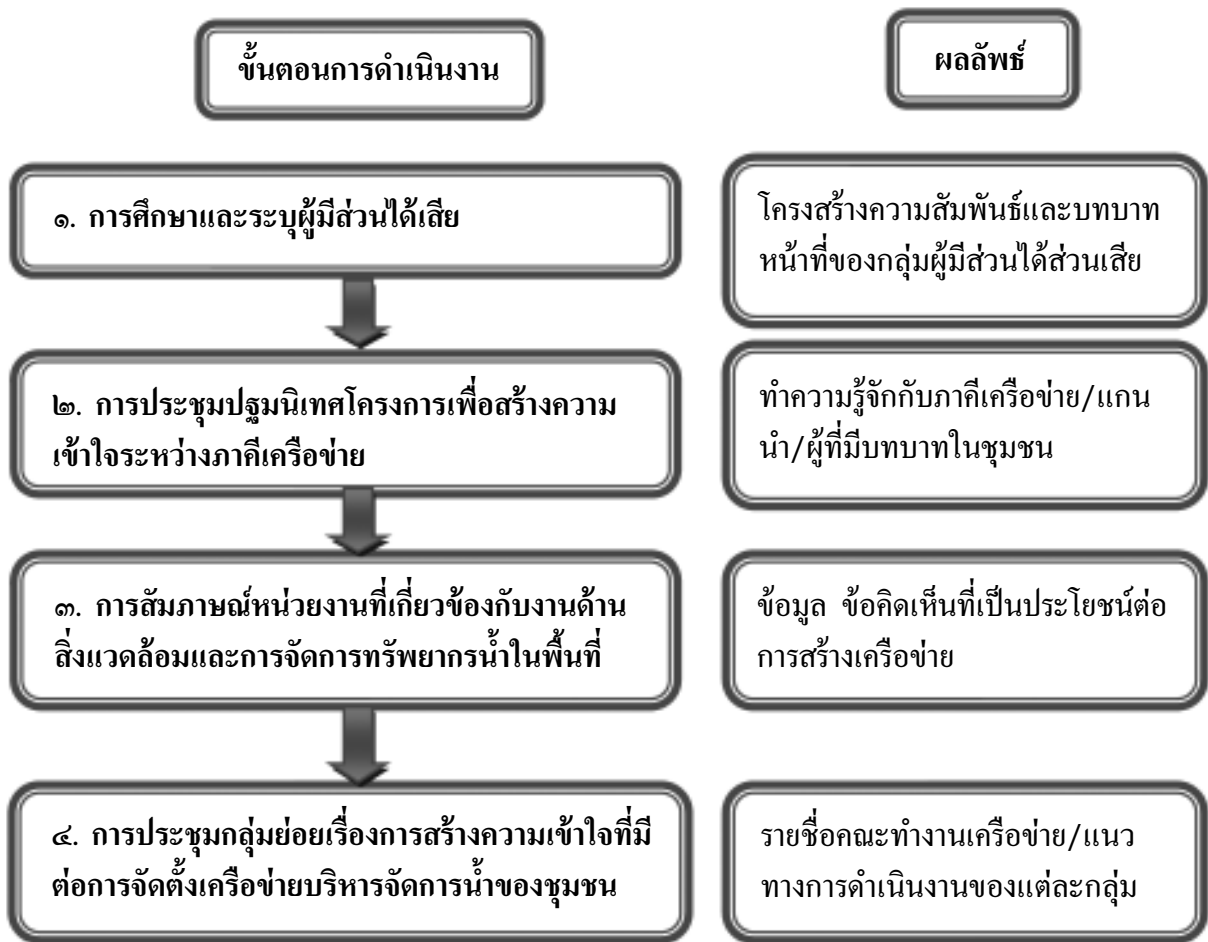
ภาพที่ 4 สัดส่วนของการแสดงความคิดเห็นถึงความหมายของคำว่า “เครือข่ายความร่วมมือ”

- หมายเหตุ
1. การจัดตั้งเครือข่ายและรับสมัครสมาชิก
  2. การรวมกลุ่มระหว่างบุคคล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่างๆ
  3. การช่วยเหลือพึ่งพากันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม
  4. การติดต่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

4.2 สรุปกระบวนการสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

แนวทางการเป็นไปได้ในการบริหารจัดการน้ำของแต่ละตำบลในพื้นที่กรณีศึกษาข้างต้นนั้น เป็นผลสรุปจากการปรึกษาหารือระหว่างผู้วิจัยและตัวแทนระดับท้องถิ่นเท่านั้น แต่ทว่า การดำเนินงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในแต่ละพื้นที่นั้นยังต้องอาศัยความร่วมมือของกลุ่ม แรงขับเคลื่อนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งในส่วนนี้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำเนินบทบาทในฐานะผู้ริเริ่ม (Initiator) ให้เกิดการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ในลักษณะของเครือข่าย และบทบาทของผู้เชื่อมประสานระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ให้เกิดการพูดคุย แลกเปลี่ยน และหารือร่วมกันหวังเป็นผลให้เกิดรูปธรรมของเครือข่ายขึ้นในพื้นที่ ดังได้แสดงขั้นตอนและกระบวนการส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนไว้ในภาพที่ 5

ภาพที่ 5 สรุปกระบวนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
กรณีศึกษาจังหวัดสระบุรีในระยะแรก (ปี 2557)

5. บทสรุป

การสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการน้ำ เพื่อการพัฒนาและการจัดการแหล่งน้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ตำบลชำผักแพว ตำบลลาดเตี๋ย และตำบลห้วยแห้ง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นกระบวนการในการสานสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานในภาคส่วนต่าง ๆ และภาคประชาชนที่จะร่วมกันพัฒนาและบริหารจัดการแหล่งน้ำ อันเป็นการเพิ่มศักยภาพในการบูรณาการและการจัดการแหล่งน้ำให้มีคุณภาพที่เหมาะสมและเพียงพอต่อความต้องการของชุมชน จากผลการศึกษา คณะผู้วิจัยฯ ได้เสนอแผนงาน และแนวทางการพัฒนาเครือข่ายบริหารจัดการน้ำในแต่ละตำบลได้ดังต่อไปนี้

ตำบลชำผักแพว:

1. ควรสร้างความชัดเจนในการพัฒนา และร่วมกันทำข้อตกลงในการใช้น้ำของกลุ่มเกษตรกร
2. ควรส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจและสร้างความตระหนักถึงสำคัญของการบริหารจัดการแหล่งน้ำในชุมชนและพื้นที่โดยรอบ
3. ให้มีการปรับปรุง/พัฒนากระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับสภาพปัญหาน้ำในพื้นที่ให้มีความชัดเจนมากขึ้น
4. ทำการพัฒนากลไกประสานงานระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นทางการ

5. ควรจัดให้มีการประชุมทำความเข้าใจระหว่างเครือข่ายบริหารจัดการน้ำในชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทรับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการจัดสรรแหล่งน้ำในพื้นที่ เช่น กรมชลประทาน เป็นต้น

ตำบลห้วยแห้ง:

1. ควรมีการเพิ่มงบประมาณในการจัดประชุมฯ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาน้ำในพื้นที่และควรตั้งงบประมาณ เพื่อการจัดหาพื้นที่ในการพัฒนาและจัดทำแหล่งกักเก็บน้ำเพิ่มเติม
2. สร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำให้กับประชาชนในพื้นที่

ตำบลตาลเดี่ยว

1. ควรส่งเสริมจุดแข็งของชุมชนเกี่ยวกับข้อตกลงเรื่องของการทิ้งของเสียลงสู่คลอง และลำน้ำ โดยให้มีการพัฒนาจุดแข็งของชุมชนในการรวมกลุ่ม และการประชุมร่วมกันของเกษตรกรในตำบลทุกปี อย่างต่อเนื่อง
2. คณะทำงานเครือข่ายบริหารจัดการน้ำทั้งในกลุ่มสำรวจพื้นที่และกลุ่มติดตามเฝ้าระวัง กลุ่มประสานงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงสภาพปัญหาระหว่างกันแบบบูรณาการ

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ซึ่งได้รับสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช สำนักบริหารวิจัย ภายใต้โครงการ “การศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาและจัดการแหล่งน้ำอย่างยั่งยืนพื้นที่โดยรอบที่ดินจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” และ จากโครงการสระบุรีชุมชนเข้มแข็ง สำนักบริหารยุทธศาสตร์และการงบประมาณ ภายใต้โครงการ “การพัฒนาและจัดการแหล่งน้ำอย่างยั่งยืนพื้นที่โดยรอบที่ดินจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณทีมงานฝ่ายสนับสนุน น.ส. นิจรารณ์ รัตนธรรม และ น.ส.ฐานะมาศ มาระปะที ที่ทำให้การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

บรรณานุกรม

- พลเดช ปิ่นประทีป. 2556. การสร้างและบริหารเครือข่ายในยุคปัจจุบัน. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: http://www.ldinet.org/2008/index.php?option=com_content&task=view&id=768&Itemid=32. 15 ตุลาคม 2557.
- ไพฑูริย์ นิยมนา. 2552. รายงานการวิจัยโครงการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการสังคมระดับอำเภอกรณีศึกษา อำเภอราศีไศล จังหวัดศรีสะเกษ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://motofin.files.wordpress.com>. 15 ตุลาคม 2557.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2557. แนวคิดและความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.wiruch.com/>. 29 ตุลาคม 2557.
- สุพรรณณี ไชยอำพร. 2554. รายงานสรุปผู้บริหาร โครงการการวิจัยด้านทรัพยากรน้ำ: การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบผสมผสาน (IWRM) ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: http://www.dwr.go.th/contents/files/article/article_th-27012012-163015-511438.pdf. 30 ตุลาคม 2557.